

Sosyal Kategoriler Anketi

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Sosyal Kategoriler Anketi*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=30706>

Özet

Sosyal Kategoriler Anketi, 1994 yılında S. Soylu tarafından yüksek lisans tezi kapsamında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde geliştirilmiş bir ölçektir. Bu araç, özellikle örgüt ortamlarında bireylerin kendilerini ve diğerlerini nasıl sosyal kategorizasyon süreçleri aracılığıyla algıladığını ve bu kategorizasyonun sosyal kimlik oluşumundaki rolünü incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Ölçek, Sosyal Kimlik Kuramı (SKK) ve Sosyal Kategorizasyon Kuramı çerçevesinde, işyerindeki iç grup (ingroup) ve dış grup (outgroup) dinamiklerini, grup içi kayırmacılığı ve örgütsel bağlanma etkileyen temel sosyal algılar ölçmeyi hedeflemektedir.

Anket, psikolojik ölçüm alanında geliştirme amaçlarında olduğu belirtilmiş olup, temel amaç örgütsel psikoloji ve sosyal psikoloji alanlarına katkı sağlamaktır. Anketin geliştirilmesi, Türkiye bağlamında sosyal kimlik süreçlerinin anlaşılmasına yönelik önemli bir erken dönem çalışması olarak kabul edilmektedir. Ancak, anketin orijinal yüksek lisans tezinin dışında kalan geniş çaplı yayımlanmış psikometrik verileri (geçerlik, güvenirlik, faktör yapısı) kaynakçada belirtilen referans dışında kamuya açık literatürde sınırlı kalmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Kategoriler Anketi, Sosyal Kimlik, Organizasyonel Psikoloji, Sosyal Kategorizasyon, İç Grup, Dış Grup, Ölçek Geliştirme, Türkiye.

Yazarlar

Soylu, S.

Amaç

Sosyal Kategoriler Anketinin temel amacı, bireylerin örgüt içerisindeki farklı sosyal gruplara (örneğin, departmanlar, hiyerarşik seviyeler veya meslek grupları) yönelik geliştirdikleri algı ve tutumları ölçmektir. Bu araç, bireylerin kendilerini hangi sosyal kategoriye ait hissettiklerini ve bu aidiyetin onların davranışları, motivasyonları ve grup içi etkileşimlerini nasıl etkilediğini belirlemeye odaklanmıştır.

Ölçek, özellikle örgütsel bağlamda sosyal kategorizasyonun iki ana sonucunu değerlendirmeyi amaçlar: birincisi, bireysel düzeyde sosyal kimliğin gücü; ikincisi, bu kimliğin grup sınırları arasındaki ayrışma ve işbirliği üzerindeki etkisi. Bu sayede, örgütsel çatışmalar ve grup dinamiklerinin altında yatan kategorik algı mekanizmalarının haritasının çıkarılması hedeflenmiştir.

Yap? (Ölçülen Yap?)

Anketin ölçtü?ü temel yap?, Sosyal Kategorizasyon ve Sosyal Kimlik Kuram?'ndan türetilmi?tir. Sosyal kategorizasyon, bireylerin kendilerini ve di?erlerini bili?sel olarak basitle?tirilmi? gruplara ay?rma sürecidir (biz vs. onlar). Sosyal kimlik ise, bireyin bir grup üyesi?inden kaynaklanan bilgi, de?er ve duygusal anlamlar? içeren benlik kavram?n?n bir parças?d?r.

Bu ölçek, muhtemelen a?a??daki boyutlar? ölçmek üzere tasarlanm??t?r:

Grup ?çi Tan?mlama (Ingroup Identification): Bireyin kendini ait oldu?u gruba ne kadar özde?le?tirdi?i.

Grup ?çi Kay?rmac?lık (Ingroup Favoritism): Kendi grubuna ait olanlar? d?? gruba ait olanlara tercih etme e?ilimi.

Grup S?n?rlar?n?n Alg?lanmas?: Gruplar aras?ndaki ayr?m?n ne kadar geçirgen veya kat? olarak alg?land???

Ölçek, bu bili?sel ve duygusal süreçlerin örgüt içindeki farklı sosyal ba?lamlarda nas?l tezahür etti?ini ara?t?rmaktadır.

Geçerlik

Kaynak referansta geçerlik bilgisi '-' olarak belirtilmi?tir. Ancak, bir yüksek lisans tezi kapsam?nda geli?tirilen bir ölçek oldu?u için, kuramsal geçerlik çal??malar?n?n (özellikle yap? geçerli?) tezin metodoloji bölümünde detayland?r?lm?? olmas? beklenir. Tipik olarak, bu tür geli?tirme çal??malar?nda a?a??daki geçerlik türleri incelenir:

Kapsam Geçerli?i: Ölçek maddelerinin, Sosyal Kategorizasyon ve Sosyal Kimlik kavram?n?n tüm yönlerini ne ölçüde temsil etti?i.

Yap? Geçerli?i: Ölçe?in ölçmeyi amaçlad?? teorik yap?y? ne ölçüde ölçtü?ü (genellikle faktör analizi ile desteklenir).

Ölçüt Ba?lant?lı Geçerlik: Ölçek puanlar?n?n, teorik olarak ili?kili olmas? beklenen di?er de?i?kenlerle (örne?in, örgütsel ba?lılık veya grup performans?) ne ölçüde korelasyon gösterdi?i.

Ölçe?in orijinal tezi incelenmeksizin, yay?nlanm?? bir geçerlik raporuna ula??lamamaktadır.

Güvenirlik

Kaynak referansta güvenilirlik bilgisi de '-' olarak belirtilmi?tir. Ölçek geli?tirme sürecinin bir parças? olarak, güvenilirlik analizlerinin tezin metodoloji kısm?nda sunulmu? olmas? gerekmektedir. Güvenirlik, ölçümün kararlılı??n? ve tutarlılı??n? ifade eder.

Bu tür psikometrik araçlarda en sık kullan?lan güvenilirlik analizleri ?unlard?r:

Ç Tutarlılık (Internal Consistency): Ölçek maddelerinin aynı yapıya ne kadar tutarlı ölçtüğünü gösteren Cronbach Alfa katsayısı.

Test-Tekrar Test Güvenirliği: Ölçek puanlarının zaman içinde ne kadar kararlı kaldığını gösteren analizler.

Güvenirlik katsayıları (örneğin, Cronbach Alfa değeri) tezin sonuçlarında mevcut olduğu varsayılmakla birlikte, bu bilgi genel akademik literatürde kolayca erişilebilir değildir.

Faktör Analizi

Faktör analizi bilgisi kaynakta yer almamaktadır. Sosyal Kategoriler Anketinin çok boyutlu bir yapıya sahip olması beklendiğinden (Sosyal Kimlik ve Kategorizasyonun farklı veçhelerini ölçmesi nedeniyle), yapı geçerliliğini desteklemek amacıyla açılmayacağı ve/veya doğrulanacağı faktör analizlerinin kullanılmaması kuvvetle muhtemeldir.

Bu analizler, ölçek maddelerinin hangi temel faktörler (boyutlar) altında toplandığını belirlemiş olmalıdır. Örneğin, bir boyutun "Örgüt Kimliği"ni, diğersinin ise "Departman Kimliği"ni temsil etmesi gibi ayrımlar gözlemlenmiş olabilir. Bu faktör yapıları, ölçeğin teorik çerçevesiyle ne kadar uyumlu olduğunu gösteren kritik bir psikometri bilgisidir.

Araç

Test Türü: Geliştirme amaçlı öz bildirim (self-report) ölçüğü.

Format: Yüksek olasılıkla **Likert Ölçeği** tipi derecelendirme kullanılmaktadır (örneğin, 5'li veya 7'li derecelendirme, 'Kesinlikle Katılmıyorum'dan 'Kesinlikle Katılıyorum'a).

Mevcut Diller: Türkçe (Orijinal geliştirme dili).

Popülasyon Grubu: Örgütsel çalışanlar veya yetkinler.

Yaş Grubu: Yetkin (Örgütte çalışan bireyler).

Popülasyon Detayları: Orijinal çalışmada, Türkiye'deki örgütlerde çalışan bireyleri kapsamaktadır.

Test Metodolojisi: Uygulama, grup veya bireysel olarak gerçekleştirilen **kağıt kalem testi** veya dijital anket yoluyla öz bildirim esasına dayanır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Psikoloji, Örgütsel Davranış, Grup Dinamikleri, Sosyal Algı, Özdeğerleme, Örgütsel Bağlılık.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcı: Bilinmiyor/Mevcut Değil

Bağılı E-posta Adresleri: Bilinmiyor/Mevcut Değil

Yazma Adresi: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1994 itibarıyla)

Şinler, Ücret ve Test Yılı

Sosyal Kategoriler Anketi, bir yüksek lisans tezi kapsamında geliştirildiği için, kullanım izinleri yazarın ve tezin bağı olduğu akademik kurumun (Ege Üniversitesi) etik kurallarına tabidir. Ticari bir ücret bilgisi mevcut değildir; akademik ve araştırma amaçlı kullanım için yazarından veya ilgili enstitüden izin alınması gerekebilir. Ölçeğin geliştirildiği yıl **1994**'tür.

Kaynaklar

Soylu, S. (1994). *Örgütlerde sosyal kategorizasyon ve sosyal kimlik* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Sosyal Kategoriler Anketinin Maddeleri

ÖNEMLİ: Sosyal Kategoriler Anketine ait spesifik maddeler, kaynak referansta ve sağlanan metin içeriğinde yer almamaktadır. Ölçek maddelerinin tamamına erişim, ancak tezin orijinal metninin incelenmesi yoluyla mümkün olabilir.